

Recensie.

Herman Arentsen

Vincken moeten vincken locken. Vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland. Ignaz Matthey 2002. Publicatie van de Historische Vereniging Holland,, nr 39 in de serie Hollandse Studiën. Uitgeverij Verloren Hilversum, ISBN 90-70403-49-8. Prijs € 39, -.

26 oktober j.l had ik een buitengewoon leuke middag, toen werd in de Amsterdamse Waterleidingduinen dit nieuwe boek gepresenteerd. Na een sprankelende lezing door Hans Vader, en een aansluitende excursie naar het vinckenhuis van de familie Van Lennep werd het eerste exemplaar aan een nazaat van deze beroemde familie aangeboden.

Dit boek is werkelijk bijzonder en documenteert een onderwerp dat - hoewel nog steeds verweven in ons cultuurgoed- nauwelijks goed was beschreven. Sommigen van de lezers kennen waarschijnlijk de N.J.N. uitgave uit 1939 Vogel trek en Vinkenbaan van Van Dobben en Hoos, een verrukkelijk boekje met tekeningen van Jan- Joost ter Pelk-wijk en Luuk Tinbergen. Het boekje Uitspanningen van het Buitenleven *Handboekje voor liefhebbers van vogelvangst, visschen, botanie, jagen en talrijke andere landelijke vermaken* dat in 1840 in Amsterdam verscheen (Anoniem) is zeker veel minder bekend. Deze en de incidenteel in tijdschriften als Buiten, De Levende

Natuur, Ardea e.a verschenen artikelen staan echter volledig in de schaduw van dit nieuwe boek. De belangrijkste reden daarvoor is dat de auteur tal van onvermoede bronnen heeft weten op te sporen en zich met een grote vasthoudendheid en accuratesse op het onderwerp heeft gestort. Opmerkelijk is, dat de schrijver voordien nauwelijks belangstelling voor vogels had en slechts via een toeval behoefte kreeg om meer over het onderwerp aan de weet te komen.

In de 464 tellende publicatie, voorzien van 157 afbeeldingen, kaarten en grafieken gaat de schrijver in 8 hoofdstukken uitgebreid op de materie in, *vogels, vangsten, wetgeving, de beroeps vinkkerij, vinken als tijdverdrijf, bestemmingen van de vangsten, vogelarij in dicht en ondicht en het einde van het vermaak*. Daarnaast zijn er de bijlagen; *baanbeschrijvingen, verklarende woordenlijst, fragmenten uit Van Lenneps Fasti Fringillares en Vinkenbaanreglementen*. Verder is er

een opsomming van aangehaalde bronnen en literatuur verdeelt in *archivalia/documentatie, interviews en gedrukte bronnen*. Met name de gegevens uit deze bronnen hebben grote indruk op mij gemaakt. Bij de lezer is nu wellicht de indruk ontstaan dat het om een droge, ietwat academische verhandeling gaat, niets is echter minder waar. Juist door deze brede benadering van het onderwerp, de weergave van de interviews en anekdotes maar ook door de schrijfstijl is een zeer goed leesbaar boek ontstaan.

Vinkenbanen (vangplaatsen met meerdere netten) waren veelal gelegen op buitenplaatsen op de trekroute. De vangsten konden oplopen tot 10.000 vinken per jaar. De eigenaar had personeel in dienst (de vinker en zijn knecht) en hoewel de vinken en andere vogels werden gegeten, zullen onze voorouders de vinkenbanen toch wel hoofdzakelijk hebben geëxploiteerd uit een behoefte tot vermaak. Competitie tussen de landgoedeigenaren speelde ook een belangrijke rol. Dit blijkt overduidelijk uit het briefje dat Mr. Cornelis Aarnout van Brakel op 20 oktober 1757 stuurde aan Mr. Mattheus Willem van Valkenburg "Weled. Gestr. Heer en zeer Geëerde Neef. In verzoek van door Brenger dezes de vangst van Wildhoef (= het buiten van Van Valkenburg) te ver-

neemen zoo diend dat heeden op Saxenburg (= het buiten van Van Brakel) gevangen zijn 1 snip, 300 lijsters, 170 vinken op de druipbaan en 63 dito op het open net en 117 leeuwerken. De gevangen lijsters beslaan netto een kring rontom ons voorhuis en is deeze aangename vertooning voor ieder die lust heeft tot morgen ogtent ten agt uren te zien".

Ook de sociale functie was heel belangrijk, omdat relaties werden uitgenodigd het vinken mee te maken. Op de vinkenbaan in het Jachtduin van de Kennemerduinen is volgens de laatste vinker "een zwembad aan jenever leeg gedronken en niet door de vinker alleen". De huidige bewoner van het vinkenhuis kan nog steeds geen spade in de tuin steken zonder op de resten van jeneverkruiken te stoten. Hoewel daarover begrijpelijk geen gegevens zijn vastgelegd is het aannemelijk dat naast "wijntje", ook "trijntje" aan de beurt kwam. Degene die over dit aspect twijfels heeft, moet maar eens nalezen wat E. de Jongh heeft geschreven onder de titel *Erotica in vogelperspectief* in het tijdschrift *Simiolis* 1968-69.

Komen de vinkenbanen uitgebreid aan de orde, allerlei kleine zaken die er op de een of andere manier mee te maken hebben worden eveneens

belicht. Zoals het gebruik van de leeuweriksspiegel, lokfluitjes, houten lokvogels (al in 1654 in gebruik voor Kieviten, plevieren en spreeuwen). Waarschijnlijk wordt met plevier de goudplevier bedoeld. Daarnaast wordt aandacht besteed aan kleine vangmiddelen als vogelpotten, klepkooien, fuiken, beugelnetjes, nachtegaalenglas en vogellijm, om er maar een paar te noemen. Ook het weinig bekende kinderspel, het krukken, - door Dirk Hoos in 1940 voor het eerst goed beschreven - komt aan de orde. De sijsjes voor dit, aan de valkerij verwante, spel waren afkomstig van de vogelvangsters. De vangst van kwartels met het steekgaren, de spreien en het slagnet worden eveneens uit de doeken gedaan. De beschreven geschiedenis van het jachtrecht is vooral boeiend omdat er ook uit blijkt welke vogelsoorten met welke middelen werden bemachtigd. Vermeldingen hiervan gaan terug tot 1465. De vangst van kleine vogels was, vooral in de 17^e en 18^e eeuw een dankbaar onderwerp voor dichters. Soms hadden deze rijmpjes en gedichten een erotische "dubbele bodem", maar veelal predikten zij de moraal. Ook hier blijkt weer hoezeer de vogelvangst een plaats had in het dagelijks leven en soms levert het ook nog informatie over de vangstechnieken op.

Binnen de gegeven ruimte voor deze recensie is het echter nauwelijks mogelijk een compleet inzicht te

geven in dit boek dat zoveel details bevat.

Kritiek? Natuurlijk heb ik die, en dat is niet zozeer een verdienste van mij. Het is namelijk onmogelijk om bij een zo grote hoeveelheid gegevens geen fouten te maken, hoe nauwkeurig je ook bent. En volledig zijn is ook al niet weggelegd. Zo maar een paar opmerkingen; het gebruik van de blaaspijp, in feite met de lijnstok, het oudste vogelvangmiddel is helaas onderbelicht. Hoewel in het eind van de 17^e eeuw in Neurenberg, lokfluitmaker een erkend beroep was, staat het allerm minst vast dat reeds in de 16^e eeuw vanuit Neurenberg lokfluiten werden geëxporteerd. Dat de kuifleeuwerik tegenwoordig een veel voorkomende vogel in ons land is, is droevig genoeg -achterhaald. En de onbedoelde indruk die in de tekst wordt gewekt dat het bij "kruk-uilen"(p.64) om een taxonomische aanduiding gaat wordt voor de aandachtige lezer pas in de verklarende woordenlijst rechtgezet.

Van harte aanbevolen dus, en als je het wilt gaan kopen, wacht dan niet te lang, want de oplage is heel klein, en wachten tot het bij de Slegte komt heeft dus geen zin.

Herman Arentsen
Dick Tolstraat 77
1132 KH Volendam